

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Wijnand Duyvendak

Het groene optimisme. Het drama van 25 jaar klimaatpolitiek

Prometheus | 2011 | 360 pp. | € 29,95 | ISBN 9789035137097

Klimaatbeleid: 25 jaar van gemiste doelen en geduldig papier

door *Jan-Willem van den Beukel*

De auteur is oud-beleidsmedewerker milieu en duurzaamheid van de CDA-Tweede Kamerfractie.

Terwijl een nieuw mondiaal klimaatverdrag vastloopt in een eindeloze reeks conferenties (Kopenhagen, Cancun, Durban) en er in Nederland een klimaatonverschillige (vvd) en een klimaatsceptische (pvv) partij samen met het CDA de dienst uitmaken, heeft oud-GroenLinks-Tweede Kamerlid Wijnand Duyvendak deze relatieve rust benut om diep de archieven in te duiken en een analyse te maken van 25 jaar klimaatpolitiek. Dat is hem tot mijn verrassing uitstekend gelukt. Duyvendak kwam op het idee voor dit boek toen hij terugkeerde van de mislukte klimaattop in Kopenhagen. Het was zijn doel om anno 2011 de balans op te maken van een kwarteeuw klimaatbeleid sinds premier Lubbers het in 1986 boven aan de politieke agenda plaatste. Daartoe sprak hij met wetenschappers, ambtenaren en de verantwoordelijke

oud-bewindslieden, in volgorde van optreden: Winsemius (vvd), Nijpels (vvd), Alders (PvdA), De Boer (PvdA), Pronk (PvdA), Van Geel (CDA) en Cramer (PvdA). Atsma was kennelijk te druk, of Duyvendak had er zelf bij voorbaat geen fiducia in, want de huidige staatssecretaris heeft hij niet gesproken. Het resultaat is een fraai overzichtswerk dat het hele netwerk van belanghebbenden uit de doeken doet: intern strijdende ministeries, lobby's van bedrijfsleven en milieuorganisaties, (on)machtige Kamerleden, verdeelde ministerraden, hypes, trends, en wisselend maatschappelijk draagvlak. Wie zich stoort aan de in aanbouw zijnde kolencentrale, zal opkijken van de anekdotes over minister Brinkhorst (D66), die in 2004 het bedrijfsleven uitnodigde om ook eens een kolencentrale te bouwen om de energieprijzen laag te houden. Minister Cramer kreeg had uiteindelijk de dubieuze eer om in haar termijn de vruchten te plukken van deze oproep.

Behalve de belangenconflicten in de polder en de internationale arena zijn de observaties over de rol van de Tweede Ka-

mer boeiend, omdat ze zo'n lange periode beslaan en je dus merkt hoe lang discussies over windmolens op land en energiebesparing zich voortslepen zonder tot een einde te worden gebracht. Minister De Boer wordt geciteerd: 'Een Kamerlid heeft absoluut geen instrumentarium. Je bent geen partij voor de minister. De regeringscoalitie sluit zich al snel. Zo ging het keer op keer.' Dat wil overigens niet zeggen dat een minister van milieu veel macht heeft. Rob Maas, een hoge ambtenaar uit de jaren tachtig en negentig, stelt: 'De milieuminister is net als de minister van Financiën: hij bederft de pret en dat kan alleen met steun van de minister-president.' Aangezien premier Kok, die acht van de besproken 25 jaar aan de macht was, naar eigen zeggen meer had met de industrie dan met het milieu, verklaart dit voor een deel waarom ministers De Boer en Pronk naar eigen zeggen weinig voor elkaar gekregen hebben.

Naast de politieke schets van het klimaatbeleid gaat het boek ook in op de geschiedenis van de klimaatwetenschap en het energiebeleid. Duyvendak beschrijft hoe de invloed van het verbranden van fossiele energie op de samenstelling van de atmosfeer en dus op het klimaat aan het eind van de negentiende eeuw voor het eerst gedetailleerd werd beschreven. Het duurde vervolgens tot in de jaren vijftig van de twintigste eeuw voor er een meetnet zou worden opgezet, het eerst in Scandinavië. Een zuinige omgang met energie werd in Nederland echter nog niet bevorderd, doordat er op hetzelfde moment in ons land aardgas werd gevonden. Dat maakte ons land niet alleen rijk, maar ook wat kwistig. We danken er volgens Duyvendak onze unieke doorzonwoningen aan, terwijl geen ander land zich zulke energieverslindende

gevels kon veroorloven. De gasgestookte glastuinbouw en de energie-intensieve industrie hebben hier ook sterk van geprofiteerd en hebben zo tot op heden de structuur van onze economie mede bepaald. Het is jammer dat deze interessante observaties over de relatie tussen economische structuur en energieprijzen niet verder worden uitgewerkt. Enkele keren komt ter sprake dat de ontwikkeling van de olieprijs belangrijk is voor de mate waarin particulieren energiebesparingsmaatregelen nemen, maar de fundamentele vraag of goedkope energie überhaupt kan samengaan met klimaatbeleid, komt niet aan de orde.

* * *

Terug naar Nederland. Hoewel Kamerlid Jaap Boersma (ARP) lof krijgt toegezwaaid voor de eerste Kamervragen ooit over klimaatverandering (in 1970), is het wachten op het tweede kabinet-Lubbers voor het eerste integrale klimaatbeleid wordt geformuleerd – paradoxaal genoeg mede gevoed door een rapport van de Gezondheidsraad over klimaatverandering, dat door het ministerie van Economische Zaken was besteld om daarmee 'via de band' steun te verwerven voor kernenergie. Dan belandt het thema in een stroomversnelling, die Duyvendak de Eerste Klimaatgolf doopt (1987-1989). Het rapport van de Club van Rome, de eerste wereldwijde klimaatconferentie in Noordwijk, en het door Nijpels en Lubbers ('Er moeten aardgasbussen bij') eendrachtig geschreven eerste Nationaal Milieubeleidsplan (NMP), volgen snel achter elkaar. Maar omdat de golf vooral wordt gedragen door politiek en wetenschap, zakt zij ook weer snel in elkaar. Eigenlijk al in 1989, wanneer een voorstel uit het NMP, namelijk het afschaffen van de belastingaftrek voor woon-werkverkeer (het

B
O
E
K
E
N

reiskostenforfait), na een stevige *Telegraaf*-campagne voor de vvd-fractie reden is om de stekker uit het kabinet te trekken.

In 1994 ebt volgens Duyvendak de laatste aandacht voor het klimaat weg, wanneer de economie tegenzit en de verkiezingscampagnes het thema negeren. Toch levert de formatie van Paars 1 voor het klimaat een aantal goede zaken op: de regulerende energiebelasting wordt ingevoerd dankzij een lobby van vrom en inzet van PvdA-Kamerlid Ferd Crone, en het reiskostenforfait wordt alsnog gekortwiekt. Acht jaar Paars levert verder veel fraaie vergezichten op, maar weinig emissiereductie of duurzame energie. De liberalisering van de energiemarkt is daar mede debet aan, want er treedt 'ontsparring' op, doordat winstmaximalisatie op de eerste plaats komt te staan en het ministerie van Economische Zaken weigert op energiebesparing te sturen, aldus Duyvendak. Na Paars treedt Pieter van Geel aan als staatssecretaris van milieu, niet langer als minister. Dat had belangrijke symboolwaarde voor met name de LFF. Hoewel Van Geel weinig erkenning kreeg voor zijn prestaties, heeft hij twee grote veranderingen teweeggebracht. Ten eerste signaleerde hij de groeiende onderstroom van duurzame ondernemers, die hij als eerste bewindspersoon op dit terrein voluit de ruimte en het podium gaf. Ten tweede sprak hij gaandeweg zijn termijn luider uit dat serieus klimaatbeleid niet kan samengaan met taboes op CO₂-opslag of kernenergie. Op dit punt is het cda nog steeds de eenzame voorloper in de politiek.

In 2006 breekt een nieuwe klimaatgolf door. Al Gore bezoekt ons land voor de première van zijn documentairefilm *An inconvenient truth*, met premier Balkenende op de eerste rij. Een serie warme zomers en een

verdubbeling van de olieprijs in twee jaar tijd stuwen het klimaatbewustzijn onder de bevolking respectievelijk het bedrijfsleven voor het eerst op tot grote hoogten. In de euforie formuleert Balkenende II zulke ambitieuze doelen dat cda-fractievoorzitter Van Geel terugblikkend zegt: 'Mij heb je er nooit over gehoord. Ik vond de doelen te ambitieus en wist dat ze niet te halen waren.' Inderdaad is er ook door milieuminister Cramer (PvdA) in Balkenende III geen doorbraak teweeggebracht. Er gebeurt weliswaar veel, stapsgewijs, en de groeiende energievraag wordt afgeremd, maar met een percentage duurzame energie van rond de 4 procent en een daling van broeikasgasuitstoot van 1 procent in 2010 ten opzichte van 1990, is het resultaat van 25 jaar klimaatpolitiek weinig imposant. Overigens zijn zelfs die cijfers nog geflatteerd, omdat de emissies van de snel groeiende lucht- en scheepvaartsectoren er niet bij inbegrepen zijn, aangezien die sectoren buiten het Kyoto-verdrag vallen.

* * *

Welke lessen vallen hier voor het cda uit te trekken? Ten eerste: (nog) meer waardering voor het vitale maatschappelijke middenveld in de natuur- en milieuhoeft (3,7 miljoen leden anno 2011). Bij alle gesomber van christendemocraten over afnemende ledenaantallen bij maatschappelijke organisaties verdient dit een pluim en de nodige reflectie. Voorts is het goed de balans op te maken nu de resultaten van het gevoerde klimaatbeleid zo onvoldoende zijn geweest. Dat mogen alle partijen zich aanrekenen, en zeker het cda, dat 17 van de besproken 25 jaar heeft meegeregeerd. Dat doet de vraag rijzen of het ons als cda'ers wel menens is met het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen. Willen we niet, of kun-

nen we niet? Mijn stelling is: van beide een beetje. De passie van Duyvendak voor het klimaat kan veel CDA'ers tot voorbeeld strek-

*De passie van Duyvendak
voor het klimaat kan veel
CDA'ers tot voorbeeld strekken*

ken. Dat hoeft niet zo ver te gaan dat we net als hij gaan inbreken bij het ministerie van Economische Zaken. Wel zou een CDA-bestuurder of -volksvertegenwoordiger zich nog sterker moeten kunnen opwinden over de staat van onze planeet, zodat hij vanuit die verontwaardiging lobby's, bureaucratistische drempels en inertie kan overwinnen, en het onderwerp voldoende prioriteit geeft. Daar ontbreekt het wel eens aan, met alle aandacht die zeker in deze crisistijd door sociaaleconomische onderwerpen wordt opgeëist. Ons kunnen, ons vermogen tot verandering vergt ook nadere overdenking. We hebben als CDA'ers wel eens de neiging onszelf en de overheid de handen te binden uit naam van de gespreide verantwoordelijkheid. Dat is echter verkeerd wanneer er ook andere beginselen op het spel staan, zoals rentmeesterschap. Dan verwachten kiezers van ons dat we handelen, en niet alleen maar complimentjes uitdelen aan particuliere initiatieven.

Tot slot. Realisme over de menselijke aard is een van de sterke punten in het CDA-gedachtegoed. Een historische terugblik zoals Duyvendak ons die biedt, mag ook tot meer realisme leiden over de aard en effectiviteit van de Haagse beleidsmachine, die veel papier uitbraakt en waar je vier

jaar kunt vullen met interdepartementale gevechten zonder dat de buitenwereld daar enig voordeel of enige last van ondervindt. Meer realisme moet bij voorkeur niet leiden tot het verlagen van de ambities, maar eerder tot nieuwe eigen, effectieve oplossingen waarmee een CDA'er het ambtelijke apparaat kan aansturen en zo voorkomt dat hij wordt meegesleurd door de bestaande trage tredmolens. Misschien kan het CDA daarvoor inspiratie opdoen bij de Britse conservatieven, van wie Verhagen zijn green deals al afgekeken heeft. Zij hebben zo'n herbezinning succesvol uitgevoerd met het opstellen van een 'Quality of Life manifesto' en kregen daar van de kiezer waardering voor. Of we zouden à la Merkel niet zozeer de kerncentrales, maar de kolen- en gascentrales een sluitingsdatum in het vooruitzicht moeten stellen. Bij zo'n herbezinning zijn de CDA-beginselen als altijd nuttig. Eenvoud en nabijheid van acties passen bij ons mensbeeld en bevorderen steun van de bevolking voor klimaatbeleid. Gespreide verantwoordelijkheid is essentieel, om iedereen naar zijn kunnen mee te laten werken, inclusief de overheid. Rentmeesterschap vraagt dat ons eindbeeld altijd een schepping in evenwicht moet zijn; dat duldt geen uitstel 'omdat we het ons nu even niet kunnen voorloven'. Rechtvaardigheid dwingt ons om de rechtszekerheid en eigendomsrechten voor ondernemers en burgers in het oog te houden en geen ecodictatuur te vestigen. Solidariteit vraagt erom de wereld bij onze afwegingen te betrekken. En dan heb ik als argument voor herbezinning en actie nog niet eens genoemd dat van de vvd na een groenrechtse oprisping in 2008 weinig meer is vernomen over het onderwerp.

B
O
E
K
E
N